

ZNAČAJ MOTIVACIJE U UČENJU ENGLESKOG JEZIKA

Sažetak

Značaj motivacije za uspješno i kvalitetno učenje engleskog jezika je jedna od suštinskih tema primijenjene lingvistike. Dosadašnja istraživanja su dokazala postojanje više vrsta motivacije sa naglaskom da je uloga nastavnika engleskog jezika značajna za podržavanje i osnaživanje intrinzične motivacije koju svi učenici nose u sebi u izvjesnom stepenu. Nastavnici mogu uništiti urođenu motivaciju i volju za učenjem engleskog jezika kao i prenijeti svoj entuzijazam na gotovo čudesan način. Isključivo ekstrinzična motivacija ne podrazumijeva volju i sklonost za učenjem engleskog jezika i svakako je bolja kombinacija navedene funkcionalne motivacije sa pozitivnim afektivnim motivom i okruženjem što je, primarno, odgovornost nastavnika engleskog jezika.

***Ključne riječi:** motivacija, uspjeh, nastavnik, metoda, intrinzična motivacija, ekstrinzična motivacija*

Uvod

Motivacija je nesumnjivo od presudnog značaja za učenje stranog jezika i ovaj pregledni rad će obuhvatiti najvažnije koncepte koji se odnose na intrinzičnu, ekstrinzičnu, integrativnu i instrumentalnu motivaciju. Motivacija kao kompleksan fenomen zahtijeva nova istraživanja, ali na osnovu dosadašnjih empirijskih i teoretskih uvida možemo sa sigurnošću tvrditi da je uloga motivacije jedna od bitnih tema metodike nastave stranih jezika jer se neposredno vezuje za cjeloživotno i samostalno učenje – što je primarni cilj savremenog pristupa nastavi stranih jezika. Održivost početnog nivoa motivacije i njeno jačanje je odgovornost nastavnika stranog jezika od kojeg se očekuje da raspolaže neophodnim metodičkim znanjem i vještinama. Intencija ovog preglednog rada je da ukaže na relevantnost spoznaje najpoznatijih teoretičara i istraživača u domenu motivacije kao osnove za daljnja istraživanje i nastojanja da se nastava stranog jezika učini privlačnijom, efikasnijom i, u duhu savremenog trenda

prebacivanja fokusa nastave sa nastavnika na učenika, adekvatnijom mogućnostima, stilovima učenja i sklonostima svih učenika.

Analiza modela motivacije

Motivacija je dinamičan faktor koji se može mijenjati, poticati i razvijati (Mihaljević, Đigunović 1998.) i čiji uticaj je značajan za postizanje ciljeva učenja. Teško ju je precizno mjeriti i definisati, (minuciozno odrediti njen značaj) na šta se odnose sljedeća pitanja; „*Je li motivacija želja? Osjećaj? Način razmišljanja? Nastojanje? Potreba ili skup potreba? Proces ili niz procesa?*“ (Reeve, 2010., str.1). Jedna od mogućih definicija motivacije predstavlja skup motiva odnosno psiholoških stanja koji pokreću i usmjeravaju ljudsko ponašanje te određuju intenzitet tog ponašanja (Medved Krajnović, 2010.) Prva ozbiljnija i naučno validna istraživanja motivacije za učenje stranih jezika se vezuju za Gardnera i Lamberta (1972) koji su ustanovili razliku između integrativne i instrumentalne motivacije. Integrativna motivacija ima bitno sociološki karakter i ona omogućava uklapanje (učenika i odraslih) u društveno okruženje u kojem je, engleski ili neki drugi strani jezik, maternji jezik svakodnevnog komuniciranja, studiranja itd. Instrumentalna motivacija je pragmatične prirode; razlog za učenje stranog jezika može biti napredovanje u karijeri, preseljenje u neku stranu državu i slično. Navedena klasifikacija na dvije osnovne vrste motivacije za učenje stranih jezika je modifikovana (Gardner, 1985, 2002) utvrđivanjem postojanja instrumentalne motivacije unutar integrativne motivacije. Nezaobilazna je uloga mađarskog znanstvenika Zoltana Dornyeia koji je naglasio značaj geopolitičkih faktora vezanih za motivaciju za učenje stranih jezika. Dornyei (2002) ne prihvata strogu dihotomiju integrativne i instrumentalne motivacije i naglašava njihovu međusobnu interakciju. Oxford i Shearin (1994) u svojim istraživanjima otkrivaju nove vrste motivacije iz domena opšte, školske, industrijske i razvojne kognitivne psihologije. Noels (2001) nudi ekstenzivniji koncept motivacije koji sumira intrinzičnu, ekstrinzičnu i integrativnu orijentaciju. Ekstrinzična motivacija je funkcionalna i pragmatična; njen cilj je primarno okrenut prema praktičnim ciljevima kao što su napredak u karijeri, bolje plaćeni poslovi, studiranje na nekom stranom jeziku itd. Intrinzična motivacija je unutarnja; ona se izražava u nalaženju zadovoljstva u samom procesu učenja nekog stranog jezika Jelena Mihaljević (1998)

prepoznaje tri najvažnije vrste motivacije za učenje engleskog jezika; upotrebno-komunikacijski, afektivni i integrativni tip. Upotrebno-komunikacijski i integrativni tip motivacije imaju snažne konekcije sa ranijom podjelom na instrumentalnu i integrativnu motivaciju; dok se afektivni tip motivacije uvodi kao nova znanstvena pretpostavka. Afektivni tip motivacije može se prihvatiti i kao sinonim za intrinzičnu motivaciju koja se vezuje za emocije; naime činjenicu da je mnogim učenicima, studentima i odraslim osobama neki od stranih jezika posebno privlačan zbog izgovora, melodije i drugih još nedovoljno istraženih razloga. Mustafa Tanović (1983, str. 130) poglavlje o motiviranju učenika u nastavi stranih jezika počinje sa naglašavanjem njenog značaja: „*Od više psihičkih faktora, **motivacija**, čini se, ima najpresudniji i najjači utjecaj na kvalitet i rezultate učenja.*“ U napomenama o motivaciji u nastavi stranih jezika pomenutim ranije možemo konstatovati zajedničko shvatanje koje se tiče nastavnika: ako nastavnici pokazuju da im nije stalo kako se osjećaju njihovi učenici onda bi se takav njihov stav mogao shvatiti kao svojevrsan „makijavelistički“ pristup edukaciji. Diskusije o motivaciji odlikuje humanistički pristup izučavanju psiholoških faktora u procesu učenja stranog jezika. Svi autori se slažu oko toga da nastava stranog jezika ne smije biti svedena na formalan pristup koji zanemaruje afektivnu stranu nastave. Mustafa Tanović (1983, str. 130) navodi istraživanje Leona Jakobovića prema kojem uspješno savladavanje stranog jezika ovisi od nekoliko faktora u približno sljedećim procentima:

- sposobnost za učenje stranih jezika	33%
- koeficijent inteligencije	20%
- motivacija (upornost)	33%
- ostali faktori	14%

Na osnovu gore navedenih podataka značajan procent uspjeha u procesu učenja neposredno zavisi od stepena motivacije. Na pitanje da li je moguće ostvariti visoke ciljeve i bez izražene motivacije (prisilom, strahom, vanjskim autoritetom i sl.) odgovara Staton F. Thomas (kojeg citira Tanović, 1983, str.131.): „*Možda ćete moći podučavati neku osobu protiv njezine volje, ali to je poput guranja zakočenog vozila uzbrdo.*“ Early Patrick (1973) naglašava dugoročni smisao motivacije: „*Motivacija je značajna ne samo zato da podstakne učenike da počnu učiti nego da garantira da će se učenje održati na izvjesnom nivou intenziteta u toku nekoliko godina.*“. Privlačnost nastave, kreiranje zanimljivih sadržaja, uvođenje inovacija, poticanje

učenika na uspjeh i saradnju, igre u nastavi kao izvanredan model učenja podupiru dugoročnu motivaciju za učenje engleskog jezika (Pinter, 2006). Važnost učenja engleskog jezika u predškolskoj i ranoj školskoj dobi i neposredna veza motivacije sa sadržajem nastave i uzrastom učenika (kao i odraslih koji tek počinju učiti strani jezik) posebno ističe Tanović (1983, str. 138-139.): *„Za razliku od nekih drugih predmeta, kratkoročna motivacija u nastavi stranih jezika ima brojne specifičnosti: nju je teže podsticati i održavati. Kako, na primjer, da podstaknemo htijenje i motiviranost učenika da na času govore stranim jezikom koji nedovoljno poznaju i razumiju, a to u izrazito vještačkim okolnostima koje za to ne nalažu nikakvu potrebu? Kako motivisati učenike da govore o temama, odnosima i pojavama koje su znatno ispod njihove stvarne mentalne zrelosti (jednostavna imenovanja predmeta i radnji), a nepoznavanje jezika nameće takvu neprimjerenu i za učenike prejednostavnu tematiku? Učenik ne osjeća potrebu da sa drugovima i nastavnikom raspravlja o temama neprimjerenim njegovom uzrastu, i to još na stranom jeziku. On to čini samo zato da bi udovoljio zahtjevu nastavnika. Prema tome, od učenika, očekujemo da govori stranim jezikom bez njegove želje, a često i uz njegovo skriveno, nekad i nesvjesno protivljenje. On u prirodnim okolnostima govori onda kad je njegov govor motivisan vlatitim potrebama i željama, a na času stranog jezika prisiljavamo ga da se služi jezikom koji nedovoljno poznaje i razumije i kad to on ne želi. Kratkoročna motivacija ove vrste, motivacija učenika da govori na času, očito, sve i kad postoji, je nametnuta prinuda spolja, a ne izraz neke vlastite potrebe“.*

Iz navedenog citata možemo zaključiti da je prirodna motivacija mnogo jednostavnija i lakše ostvarljiva ako učenje u nastavi stranih jezika počne u ranoj dobi (već u predškolskom uzrastu). Tanović smatra da se djeca iskreno raduju kada imenuju jednostavne predmete ili pojmove na engleskom jeziku (kao što su boje, brojevi, hrana, životinje, odjeća i sl.), ili ako uče jednostavne fraze upoznavanja, predstavljanja, postavljanja pitanja i sl. Kognitivni nivo predškolskog i ranog školskog uzrasta odgovara postavljenim zahtjevima učenja stranog jezika tako da djeca imaju izraženu želju da nauče imenovati životinje ili hranu na engleskom jeziku. Možemo zaključiti da Tanović govori u prilog uvođenja nastave stranog jezika u predškolskoj i ranoj školskoj dobi u cilju postizanja većeg stepena autentične i prirodne motivacije. U sljedećem poglavlju analizirat ćemo posebno zanimljiv koncept motivacije kojeg je ponudio Jeremy

Harmer, (jedan od vodećih savremenih lingvista) sa naglaskom na nastavu engleskog jezika.

Harmerov koncept motivacije

Jeremy Harmer (2007, str. 98 – 99) navodi sljedeće vanjske (eksterne) izvore motivacije:

1. Cilj učenja (*The goal of learning*)

Ovaj izvor motivacije je posebno važan za odrasle koji su svjesni razloga zbog kojih uče: bolji posao, putovanja, stručno usavršavanje, polaganje ispita i sl. Navedeni razlozi (ciljevi učenja) su pragmatični i oni mogu, posebno kod odraslih, nadjačati intrinzičnu motivaciju ili je u cijelosti kompenzirati. Međutim, kod najmlađih učenika, ovaj izvor motivacije nije posebno izražen jer još uvijek djeca nisu dovoljno svjesna značaja engleskog jezika za njihovu buduću karijeru, kvalitet života, ostvarivanje određenih ciljeva itd.

2. Društvo u kojem živimo (*The society we live in*)

Harmer vidi u društvu u kojem živimo značajan izvor motivacije koji neposredno utiče na mlađe i starije uzraste, na sve one koji uče engleski jezik – od predškolskog odgoja, osnovne i srednje škole do visokog obrazovanja kao i tečajeva engleskog jezika. Koliko društvo cijeni engleski jezik postaje vidljivo u školskom programu, broju sedmičnih sati, opremljenosti kabineta, uvođenju engleskog jezika u ranoj školskoj i predškolskoj dobi, popularnosti tečajeva engleskog jezika, oblikovanju medijskog prostora, dostupnosti časopisa na engleskom jeziku, izboru filmova, dokumentarnih emisija, u vanjskoj politici, ekonomskim strategijama itd. Učenici donose sa sobom vrijednosti društva u kojem žive koje pozitivno ili negativno utiču na učenje engleskog jezika. Prije nekoliko decenija engleski jezik je bio često tretiran kao jedan od „sporednih“ predmeta i, osim engleskog jezika, u osnovnim i srednjim školama bili su u velikoj mjeri zastupljeni i drugi jezici: ruski, njemački i francuski. Engleski je (zajedno sa njemačkim jezikom) u zadnje dvije decenije postao posebno privlačan predmet kojem se posvećuje mnogo veća pažnja nego ranijih godina. Na osnovu gore navedenog možemo pretpostaviti da većina djece (u predškolskom uzrastu i u prvim razredima osnovne škole) dolaze na nastavu engleskog jezika sa uvjerenjem da je engleski jezik važan predmet, čak i ako ne razumiju sve razloge, i da taj stav utiče pozitivno na proces učenja kao značajan motivacijski faktor.

3. Ljudi u našoj okolini (*The people around us*)

Harmer također ističe da osim uticaja društva u kojem živimo neposredna okolina (roditelji, ukućani, prijatelji, učenici istog uzrasta, nastavnici i drugi) mogu djelovati pozitivno ili negativno na stepen motivacije učenja engleskog jezika. Najmlađi učenici su posebno izloženi uticaju roditelja, zatim svojih vaspitača, nastavnika i vršnjaka, tako da postoje velike razlike u snazi motivacije za učenje engleskog jezika.

4. Radoznalost (*Curiosity*)

Harmer smatra da je radoznalost urođena i posebno izražena kod najmlađih učenika koji žele otkrivati novo i nepoznato. Bez inherentne radoznalosti učenje ne bi imalo svoju privlačnost uprkos svim ostalim izvorima motivacije.

Osim navedenog Harmer nudi koncept **motivacionog anđela** (*the motivation angel*) koji je neophodan da bi se inicijalna motivacija s kojom učenici dolaze na nastavu zadržala na visokom nivou. Motivacioni anđeo sadržava pet dijelova koji zajedno čine cjelinu i mogu značajno uticati na proces učenja engleskog jezika (Harmer, 2007, str. 99):

1. osjećanja
2. postignuća
3. stav
4. aktivnosti

5. subjekt učenja

1. Prva karakteristika „motivacionog anđela“ (koja je posebno važna u radu sa najmlađim učenicima) odnosi se na emotivnu atmosferu nastave koja nadasve mora biti opuštena, ugodna i oslobođena svih oblika frustracija. Harmer (2007, str 99.) citira jednog od učenika: „*Dobar nastavnik je onaj koji pita učenike koji ne dižu uvijek ruke i koji zna njihova imena.*“ Učenici nose u sebi prirodnu potrebu za priznanjem i poštovanjem, što dobar nastavnik zna primijetiti i valorizirati u svom radu. Suprotno tome nastavnik koji se ne zanima za svoje učenike i koji ne nastoji potencirati individualne vrijednosti svakog učenika negativno utiče na motivaciju i volju za učenjem.
2. Druga karakteristika „motivacionog anđela“ je uspjeh / postignuće. U kontekstu uspjeha kao bitnog motivacijskog faktora Harmer podsjeća nastavnike na potrebu postavljanja

realnih ciljeva u nastavi koji ne smiju biti prelagani ili prezahtjevni. Ako su postavljeni ciljevi prelagani učenici gube motivaciju, kao što i preteški zahtjevi negativno utiču na volju za učenjem. Uspjeh u nastavi u velikoj mjeri zavisi od definisanja dostižnih ciljeva koji se postepeno usložavaju i tako neprestano potiču motivaciju u skladu sa engleskom poslovicom „*nothing is successful as success*“ (u slobodnijem prevodu i u kontekstu ovog rada – ništa tako snažno ne motivira kao uspjeh).

3. Treća karakteristika motivacionog anđela je stav kojeg je Harmer (2007, str. 101.) definisao na sljedeći način: „*Koliko god su nastavnici ljubazni učenici ih neće slijediti i činiti sve što se od njih traži ako nemaju povjerenje u njihove profesionalne kvalitete*“. Teško je zadržati i osnažiti inicijalnu motivaciju ako učenici izgube povjerenje u svoje nastavnike. Harmer ističe da nastavnik engleskog jezika mora biti odlično pripremljen za sat, organizovan i pouzdan, profesionalan u svom poslu, ali pristupačan i prijateljski raspoložen prema svojim učenicima. Najmlađi učenici (u predškolskoj i ranoj školskoj dobi) imaju izraženu potrebu za povjerenjem u svoje nastavnike koje moraju cijeniti i zavoljeti da bi sa voljom i entuzijazmom dolazili na nastavu.
4. Četvrta karakteristika motivacionog anđela su same aktivnosti na satu. Harmer (2007, str. 102) tvrdi da „*je motivaciju mnogo lakše zadržati na potrebnom nivou ako učenici uživaju u aktivnostima i ako im je jasan njihov cilj*“. Zajedno sa pozitivnom emotivnom atmosferom igre u nastavi engleskog jezika su od najvećeg značaja za motivaciju najmlađih učenika. Harmer naglašava da je osim klasičnih jezičkih igara neophodna neprestana promjena aktivnosti imajući u vidu ograničeni opseg dječije pažnje. Dobar nastavnik umije skladno mijenjati različite zadatke i u pravom trenutku inicirati nove zahtjeve, u skladu sa mogućnostima dječije pažnje i dinamikom energije razreda. U starijim razredima osnovne škole, kao i u srednjoj školi i u radu sa odraslim osobama, dobar nastavnik neprestano nalazi načine motivisanja svojih učenika i tako zadržava njihovu intrinzičnu motivaciju na visokom nivou.
5. Peta karakteristika motivacijskog anđela je uvažavanje individualnosti svih učesnika nastave. Wilson sugerise da

„kad je god to moguće treba omogućiti učenicima da donose odluke“. (Harmer, 2007, str. 103 pominje Wilsona kao autora navedenih riječi). Osjećaj važnosti i samopoštovanja se potiče tako što nastavnik kreira i osmišljava svoju nastavu zajedno sa učenicima (u mjeri koja je moguća i potrebna). Kao primjer takve saradnje Rinvoluceri (Harmer, 2007, str. 103, spominje navedeni citat) predlaže da se konsultujemo sa učenicima *„kada oni smatraju da ih je potrebno korigovati u cilju postizanja fluentnosti.“* Na istom mjestu Harmer navodi sugestiju Jenny de Sonnevile da *„nastavnik treba planirati takve zadatke u kojima učenici imaju mogućnost aktivne uloge, odnosno kreiranja postavljenih zadataka“.* Konsultacije sa učenicima dokazuju da je nastavnik spreman za dijalog i dogovor sa ciljem da se osnaži osjećaj samopoštovanja svojih učenika. Lesley Painter (1999) napominje da se *„nastavnik treba konsultovati sa svojim učenicima prilikom planiranja dodatnih obaveza i zadaća“.* Sigurno je da će učenici sa više volje uraditi zadaće koje su djelomično sami osmislili, u kojima se uvijek može naći barem mali trag kreativnosti svakog pojedinca. Podrazumijeva se da stepen saradnje sa učenicima raste sa njihovim uzrastom i razvojem jezičkih i kognitivnih sposobnosti.

Zaključak

Na osnovu analize najvažnijih oblika motivacije posebno se ističu dvije temeljne motivacije; intrinzična i ekstrinzična koje, zajedno sa integrativnom, afektivnom i drugim vrstama motivacije čine dinamičnu cjelinu kao bitnu pretpostavku za uspjeh u procesu učenja stranih jezika. Od nastavnika se očekuje da vladaju neophodnim metodičkim znanjima i vještinama da bi mogli zadržati i jačati snagu motivacije koja nastavu stranih jezika čini humanijom i privlačnom uprkos visokim zahtjevima koji se postavljaju pred učenike. Svi autori navedeni u radu se slažu da je motivacioni faktor ključ dugoročnog uspjeha u nastavi stranih jezika.

Literatura

1. Dörnyei, Z. i R. Clément (2002) *Motivational Characteristics of Learning Different Target Languages: Results of Nationwide Survey*, SLTCC Technical Reports, University of Hawai Press, 399-426.

2. Early, P. (1973) *Motivacija*, Strani jezici 1973/2
3. Gardner, R. C. i W. E. Lambert (1972) *Attitudes and Motivation in Second Language Learning*, Newbury House, Rowley
4. Gardner, R. C. (2002) *Integrative Motivation and Second Language Acquisition*, SLTCC Technical Reports, University of Hawai Press, 1-19. Gardner, R. C. (1985) *Social Psychology and Second Language Learning, The Role of Attitudes and Motivation*, London: Edward Arnold
5. Harmer, J. (2007) *The Practice of English Language Teaching*, Pearson Longman
6. Krajnović, M. (2010) *Od jednojezičnosti do višejezičnosti. Uvod u istraživanje procesa ovladavanja inim jezikom*, Zagreb, Leykam International d.o.o.
7. Mihaljević Djigunović, J. (1998) *Uloga afektivnih faktora u učenju stranog jezika*, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
8. Noels, K.A. (2002) *New Orientations in Language Learning Motivation: Towards a model of intrinsic, extrinsic, and integrative orientations and motivation*, SLTCC Technical Report, University of Hawai'i Press, 43-69.
9. Oxford, R., & Shearin, J. (1994) *Language Learning Motivation: Expanding the Theoretical Framework*, Modern Language Journal, 78.
10. Painter, L. (1999) *Homework*, *English Teaching Professional*, 10
- Pinter, A. (2006) *Teaching Young Language Learners*, Oxford University Press, Oxford
11. Reeve, J. (2010) *Razumijevanje motivacije i emocija*, Zagreb, Naklada Slap.
12. Tanović M. (1983) *Prilozi metodici nastave stranih jezika*, Svjetlost, Sarajevo

IMPORTANCE OF FOREIGN LANGUAGE LEARNING MOTIVATION

Abstract

This review paper comprises main theoretical concepts related to the problem of foreign language learning motivation and analyses the attitudes and conclusions about the importance of motivation in

the process of learning foreign languages. The role of motivation for successful and quality foreign language learning is one of the key themes of foreign language teaching methods. Previous research has demonstrated the existence of more types of motivation with the emphasis of the role of English language teachers as being significant in supporting and empowering the intrinsic motivation that all students possess in a certain degree. Teachers can destroy the inborn motivation and willingness to learn English as well as transfer their enthusiasm in an almost miraculous way. Exclusively extrinsic motivation does not imply the will and the tendency to learn English and is certainly a better combination of the mentioned functional motivation with a positive affective environment, which is, primarily, the responsibility of the English language teacher.

Key words: *motivation, the role of a teacher, intrinsic motivation, extrinsic motivation, foreign language teaching*